

**Саха норуотун политической диэйэтэлэ, төлөһнөөх
революционер,**

**Саха Автономнай Өрөспүүбүлүкэтин төрүттэспит -
Максим Кирович Аммосов**

(1897-1938)

Таҥан онордо: Ньурба 1№-дээх орто оскуолатын
Алын сүһүөһүн учуутала
Алексеева Евдокия Николаевна

(1897-1938)

Чулуу Киһи төрөөн, айан-
тутан ааспыт Улуу сыллара

Максим ийэтинээн

Максим Кирович Аммосов 1897 сыллаахха ахсынньы 22 күнүгэр Нам улууһун Хатырык нэһилиэгэр, элбэх оҕолоох ыалга төрөөбүтэ. Дьоно кинини абаҕатыгар ииттэрэ биэрбиттэрэ. Ол саҕана тыа сахалара олус дьаданытык оморбуттара, ол иһин оҕону кыра сааһыттан үлэҕэ сыһыараллара. Максим кыратыттан бырааттарын, балтыларын көрөн, дьиэҕэ туһа кинитэ буолан, дьонго-сэргэҕэ убаастабыллаахтык иитиллэн, истигэн, үлэһит, сэмэй оҕо буола улааппыта.

Максим гимназия үөрэнээччитэ

- Максим уон сааһын туолуутугар кинээс нэһилиэк иһиттэн биир оҕону Нам начаалынай оскуолатыгар ыытар туһунан ирдэбил туруорбута. Баайдар оҕолорун оскуолаҕа биэрэртэн akkaастаммыттара. Оскуоланы бүтэрбит оҕону эбэһээт аармыйаҕа ылаллар диэн сурахтан куттаммыттара. Ол иһин дьадангылартан булан ыытарга быһаарыммыттара. Максим мин үөрэнэ барыам этэ диэн, дьонуттан ааттаһан, 1906 сыллаахха оскуолаҕа киирбитэ. Үөрэнэн, ааҕар-суруйар буолан, кинигэни таптаан ааҕарга олус тардыспыта. Өргө диэри, ыһыырынньык уотугар араас кинигэни ааҕара. Кыра сааһыттан тыллаах-өстөөх, ааҕар кинигэлэриттэн өй хомуйан дьонго кэпсиирэ, өйдөтөрө, быһаарара. Начаалынай оскуоланы ситиһиилээхтик бүтэрэн гимназияҕа киирбитэ.

Доџорунуун Былатыанныын

- Гимназия кэнниттэн Дьокуускайдааџы 4 кылаастаах училищеџа салгыы үөрэммитэ. Манна кини доџорун Платон Алексеевич Ойуунскайы кытта көрсөн, бииргэ үөрэнэн, кистэлэнг революционнай куруһуоктарга сылдьан, өйө-санаата аһыллыбыта, күүһүрбүтэ. Олус талааннаах араатар бэрдэ буолан элбэх саха оџотун уһугуннаран, байдары кытта охсуһууга бэлэмнээх дьон буолалларыгар уһуйбута.
- Доџорунуун Былатыанныын биир сыаллаах буолан, Саха дьадангы дьонун олоџун тупсарар туһугар олохторун анаабыттара.

- 1917 сыллаахха Улуу Октябрьскай революция кыайан, дьадангы норуот көнгүлү тутан, олох күөстүү оргуйбута. Баайдар этэрээт тэринэн, саҥа былааһы утары турбуттара, дойдуга гражданскай сэрии саҕаламмыта. Ол эрээри саҥа революционнай көнгүл советскай былаас хоппута.

Ол кэмнээҕи саха норуота киэн туттар олус эдэр, патриот өйдөөх муударай дьоно инникини өтө көрөн, күүскэ туруорсан, автономия статуһун ылары ситиспиттэрэ. 1922 сыллаахха муус устар 27 күнүгэр, Максим Кирович Аммосов, Платон Алексеевич Ойуунускай, Степан Максимович Аржаков, Исидор Никифорович Барахов Москваҕа тийэн ВЦИК Президиумун уураабынан Саха Автономнай Советскай Социалистическай Республикага тэриллитин ситиспиттэрэ. Кинилэр эр санааларынан, политической дьулуурдарынан, бүтүн норуот дьылбатын туһугар ылыммыт эппиэтинэстэринэн, өрөспүүбүлүкэ ураты туруга ситиһиллибитэ. Бу күнтэн Саха Сирэ инники сайдыыта саҕаламмыта.

- 1922 сыллаахха муус устар 22 күнүгэр Саха АССР Верховнай Советын XII ыҥырыылаах мунньаҕар Саха Автономнай Республикатын Конституцията ылыныллыбыта, Республика былааҕа, гербэтэ бигэргэтиллибитэ.

Муус устар 27 күнэ биһиги Республикабыт төрөөбүт күнэ буолар.
Политической деятель, төлөһнөөх революционер Максим Кирович
Аммосов - Саха Республикатын төрүттээбит дьоннортон биирдэстэрэ.

Платон Алексеевич Ойунский
(Слепцов)

Максим Кирович Аммосов

Исидор Никифорович Барахов

Степан Васильевич Васильев

- Саха сирэ Республиканы төрүттээбит чулуу уолаттары аатын умнубат. Хотугулуу Илиңни Федеральнай Университет М.К.Аммосов аатын сүгэр. Төрөөбүт сиригэр, Хатырык орто оскуолатыгар кини аатын ингэрбиттэрэ. Максим Аммосов аата Саха сирин бары муннуктарыгар: сквердэргэ, уулуссаларга үйэтитилибиттэрэ.

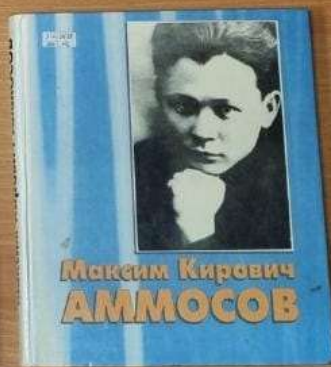
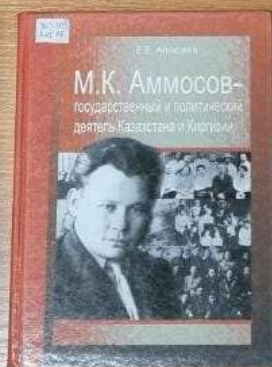
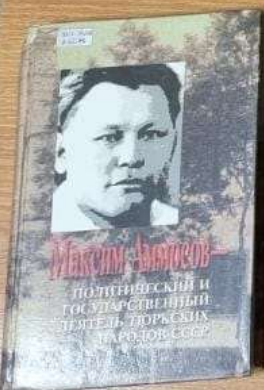
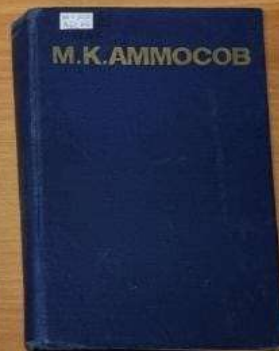

- **Саха Республиката билигин сайда, кэнги, араас тутууларынан киэркэйэ турар. Манна промышленность күүскэ сайдар, саха ыччата аныгы сайдыылаах олоххо тэнгэ хаамсар.**
- **Сахабыт сирэ, Саха өрөспүүбүлүкэтэ, Арассыыйа Бэдэрээссийэтин саамай улахан субъекта буолар. Биһиги төрөөбүт кыраайбыт, Саха Сирэ, олус кэрэ айылҕалаах, ыраас салгыннаах. Сахабыт Сирэ үһүн томороон тымныылаах, кылгас куйаас сайыннаах. Ханна да суох ураты кэрэ көстүүлээх, хатыламмат дьиктилээх сирдэрдээх. Манна үтүө айылгылаах, холку майгылаах, киэн көбүстээх дьон түөлбэлээн олороллор.**
- **Биһиги Республикабытыгар 13 куорат, 42 куораттыы тииптээх бөһүөлөктэр киэркэйэллэр. 34 улууска 364 нэһилиэктэр бааллар, 586 сүөһү, сылгы иитэр дэриэбинэлэр үлэлии-хамсыы олороллор.**

Үүнэ-сайда тур Сахам сирэ!

- Биһиги, оҕолор, бэйэбит үрдүк таһымнаах, үтүөбэ эрэллээх, патриот эрэ буоллахпытна, дойдубутун сайыннарарбытын өйдүөхтээхпит. Сиэр – майгы өттүнэн сайдылаах, олох хаамытын кытта тэңнэ хардылаан иһэр, аан дойду ыччатын кытта күрэхтэһэр киэн билиилээх, Сахабыт сиринэн киэн туттар, кини сайдытыгар бэйэбит кылааппытын киллэрэргэ дьулуһар дьобун дьон буолуохтаахпыт. Куһаҕан дьаллыктарга ылларбат күүстээх санааланыабын! Чэгиэн – чэбдик олоҕу талан, ДЬОЛЛООХ буолуобун!

- **Использованная литература:**
- *М.К.Аммосов. Неизвестные страницы жизни и деятельности / Сборник документов и материалов. Якутск, 1998.*
- *Макаров Д.С. Максим Аммосов. Якутск, 1992.*
- *Яркий Максим// Путь Ленина. – 1982. 21 декабря.*